

Světový kongres environmentální výchovy WEEC 2022 Praha

Autorka: Mgr. Hana Mikulicová, Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno

Osobní reflexe

Tři intenzivní dny, strávené převážně posloucháním přednášek a příspěvků osobností environmentálního světa a diskuzemi s kolegy z ekocenter i akademiky. K tomu pár chviliek, které bylo možné věnovat pokusům o vyextrahování podstatného a inspirativního pro vlastní praxi. A navrch silné emoce, které ve mně vyvolával pohled do druhé části Kongresového centra, kde se během konference odbavovaly zástupy ukrajinských uprchlíků. To je můj obrázek Světového kongresu environmentálního vzdělávání, který se uskutečnil v březnu 2022 v Praze, a nesl název Building bridges (Budování mostů).

Příspěvek Davida W. Orra zaměřený na propojení vzdělávání a demokracie byl pro mě jedním z nejsilnějších. Upozorňoval na úzkou souvislost naší snahy řešit klimatickou změnu s tématem demokracie. Dle Orra může být v oteplujícím se světě z důvodů narůstajících problémů udržení demokracie stále složitější, současně bez funkční demokracie zřejmě nedokážeme klimatickou změnu úspěšně řešit. Potřebujeme, zdá se, novou podobu demokracie, možná tzv. demokracii 4.0, která se v některých směrech bude od té stávající lišit - bude třeba pracovat s právy budoucích generací, ustálenou ekonomikou bez ekonomického růstu a významnou roli v ní bude hrát občanské vzdělávání.

Podobně silně mnou rezonoval koncept tzv. celoškolského přístupu, který představoval Arjen Wals. Reagoval na složitost a provázanost dnešního světa a varoval před soustředěním se na jednoduchá řešení, která můžeme v environmentálním vzdělávání snadno předávat, a budou žádaná, ale ve výsledku špatná. Model komplexní proměny školy ukazuje šest oblastí, na které se zaměřit – od hledání nové vize a pedagogických přístupů, přes proměnu školního kurikula, budování nového prostředí pro výuku až po propojení s komunitou a jiný přístup k vedení.

V závěru svého příspěvku Arjen Wals vyzval mj. k nahrazení kultury strachu a bezmoci pedagogikou naděje a vytvořením prostoru pro aktivitu žáků i učitelů. Uvědomila jsem si, že tato myšlenka silně ovlivňuje moje zapojení do podpory škol a aktivních učitelů v posledních letech.

Na teoretické úvahy navazovaly bloky naplněné představováním konkrétních projektů, výzkumů a zkušeností. Zachytila jsem jen střípek, náhodně vybraný – paralelně tu totiž běželo více než deset různých dílen, část z nich ve virtuálním prostoru. Oceňuji, že všechny tyto příspěvky jsou nahrané a je možné se na ně zpětně podívat.

Zaujaly mě dva projekty zabývající se občanskou vědou v Belgii a Řecku, workshop zaměřený na práci s publikací věnovanou environmentální etice i přemýšlení Scotta Morrisona z Elon University o tom, jak posouvat učitele v intenzitě a způsobech, jakými učí venku. Občanskou vědu bychom rádi zapojili do některého z našich projektů se středními školami a představené projekty mohou být inspirací, jak je motivovat a udržet. Publikaci s názvem Environmental Ethics od Boba Jicklinga a kol. ráda využiji ve vysokoškolské výuce. A jednoduché schéma podpory výuky venku budeme řešit s kolegy při našich úvahách o Venkovním učíteli.

Právě tyto příspěvky se chystám přenést do praxe i ke svým kolegům, spolu s komplexním projektem z Belgie, který mě zaujal nejvíce a bude pro mě inspirací nejen v obsahu a cílech, ale i procesně (viz příspěvek níže).

Chystám se také sdílet pocity z paralelně běžící mládežnické konference, jejíž účastníci se s námi v závěru propojili a představili svůj vzkaz. Zapojení mladých středoškoláků bylo oboustranně užitečné a byla bych ráda, kdyby se v dalších ročnících obě konference proluly ještě více. Teoretické úvahy a výzkumy by pak mohly běžet paralelně, vedle praktičtějších pojetých workshopů a diskuzí s kreativními výstupy. Vybudovaly by se tím další užitečné mosty, mezi teorií a praxí i napříč generacemi.

Příspěvek z kongresu: Projekt VALIES, Belgie

Projekt směřoval k rozsáhlé změně školské praxe u více než 60ti katolických škol v oblasti Flander v Belgii. Zapojilo se do něj téměř 650 učitelů, kteří postupnou proměnou své výuky zaměřenou na rozvoji akčních kompetencí k udržitelnosti ovlivnili přes 2000 žáků a zhruba 1000 rodičů.

Projekt byl zajímavý mj. zapojením široké expertní skupiny zahrnující akademiky z několika univerzit (včetně těch, které vzdělávají učitele), zástupce vzdělávacích organizací, učitele i odborníky z neziskových sektorů. Vycházel z promyšlených pedagogických principů, byl podpořen dobře nastavenými podmínkami a rozsáhlým výzkumem. Výsledky jsou viditelné v praxi, odráží se v dovednostech učitelů, proměněném prostředí škol i prezentovaných akcích žáků.

Základními principy, ze kterých změna výuky vycházela, byl holistický pohled na svět kolem a podpora systémového myšlení žáků, pluralismus spojený se zvědomováním různých hodnot a názorů a vedení kritického dialogu a konečně orientace na žákovskou akci - projekt. Akce v ideálním případě z tohoto zkoumání zkušenosti vychází, je pro studenty smysluplná a studenti si ji sami zvolili. Optikou zmíněných tří principů se učitelé během setkání dívali na svoji výuku a snažili se ji těmito směry posunout.

Účastníci se přitom čtyř celodenních setkání, kde se nejprve se seznamovali s konkrétními lekcemi a metodami z praxe, posléze skrze zástupce neziskových organizací pronikali do aktuálních témat a problémů dneška. Sami pak vytvářeli nejprve krátké aktivity s holistickým a pluralitním pohledem na okolí a posléze pak projekty (akce), které ve školách žáci realizovali. Samotné vzdělávání učitelů bylo podpořeno napojením na školní konzultanty, kteří fungovali jako individuální i skupinové mentoři, ale i podporovatelé v proměně školní praxe – pomáhali učitelům hledat propojení s kurikulem a posléze ho upravovat. Současně se snažili ve školách budovat komunitu praxe a fungovat jako školní facilitátoři, kteří by umožňovali učitelům sdílet a společně tvořit výukové materiály.

Projekt v samotném závěru představoval jeden ze zapojených učitelů. Z ukázky bylo zřejmé, že se zaměření na akční kompetence promítlo do proměny vzdělávacího prostředí. Nudný školní dvůr se změnil v rozmanitou školní zahradu, která umožňuje žákům realizovat projekty směřující k podpoře biodiverzity nebo adaptacím na klima. Starší studenti ale překročili rámec

školní zahrady a uspořádali např. demonstraci za klima nebo vylepšili systém třídění odpadů nedaleko školy.

Jako klíčový prvek posunu zapojených učitelů jeden z prezentujících zmínil zapojení tří principů učení do jejich vzdělávání – učení zkušeností (learning by experience), kdy samotné semináře ukazovaly dobrou praxi, z které bylo možné těžit při výuce; učení reflexí (learning by reflection), která výukové situace vztáhla k jejich vlastnímu pohledu a praxi; a učení zapojením (learning by doing), kdy zjištěné skutečnosti učitelé ihned zkoušeli ve vlastní výuce. Tyto prolínající se principy výuky učitelům umožnili během jednoho školního roku posunout svoje studenty o velký kus v akčních kompetencích (výsledky evaluace budou známy v červnu 2022). Představený projekt oceňuji jako velmi dobrou praxi, která může být i v kulturně odlišném českém prostředí inspirativní.

Fotografie: <https://weec2022.org/the-congress/photogallery/>, prosím uvést: Foto: Petr Zewlakk Vrabec